

EGY 1849. AUGUSZTUS 20-AI RÜDIGER-LEVÉL ELŐZMÉNYEI ÉS EREDMÉNYTELENSÉGE*

„Az ön tehetsége kétségkívül súlyos nehézségeken lett úrrá hadtestével; de ön sem titkolhatja önmaga elől, hogy hadtestét e pillanatban közeli veszedelem fenyegeti. Ezért teljes bizalommal kínálom fel önnek, uram, a tárgyalások útját. Kérem, tudassa velem azokat a föltételeket, amelyek mellett lehetőnek tartaná az önre nézve most más egyenlőtlen küzdelemnek véget vetni; s én sietek őfőméltóságának, az orosz császári hadsereg fővezérének erre vonatkozó rendelkezéseit kikérni” – vetette papírra ezeket a valóban bizalomkeltő sorokat 1849. július 19-én Balassagyarmaton Görgei Artúrnak írott levelében Fjodor Vasziljevics Rüdiger orosz tábornok, a Váctól visszahúzódó magyar honvédsereget üldöző III. orosz hadtest parancsnoka. Szükségesnek tartotta hozzáfűzni azt is, hogy ajánlata elfogadása miatt a magyar tábornok „vitéz katonai becsületén a legkisebb csorba sem fog esni”.¹

Ismert ez a Görgeinek tett ajánlat. Alekszandr Petrovics Scserbatov Paszkevics-életrajzából tudjuk azt is, hogy Rüdiger erről a lépéséről utólag tájékoztatta az orosz főparancsnokot, Ivan Fjodorovics Paszkevics tábornagyot, aki rögtön be is számolt róla Miklós cárnak: „... Görgey üldözésének megvan a kellő eredménye, de a magam részéről nem hiszem, hogy Görgey annyira elvesztette fejét, amint Rüdiger gróf jelentésében állítja. Rüdiger, akivel elhitették, hogy Görgey megadja magát, levelet írt Görgeynek. Rüdiger eljárására nem tettem észrevételt, ha sikerül a dolog, legyen övé a dicsőség. De ha Görgey kinevetve Rüdigert, nyilvánosságra hozza az ügyet az újságokban, akkor megmondom neki, hogy hiába buzgólkodott; elhamarkodottan s különben is jóváhagyás nélkül járt el”.²

Scserbatov a maga munkájában Paszkevics családi levéltárát használta, amelyet – mint a tábornagy személyi fondját – ma a szentpétervári Orosz Állami Történelmi Levéltár őriz.³ Ebben a tekintélyes méretű fondban egyéb iratok mellett ott vannak I. Miklós Paszkevicshez írt levelei és Paszkevicsnek a cár leveleire írt válaszainak a fogalmazványai is.⁴ Fogalmazványokról van szó, annak ellenére, hogy a szakirodalomban ezeket az iratokat esetenként levélként idézik (a levéltári fondismertető is levélként említi őket).⁵ Bár Scserbatov szintén levélként hivatkozott rájuk, műve okmánytárában azonban csak a

* A tanulmány a 2011. és 2012. évi moszkvai, valamint a 2017. évi szentpétervári Klebelsberg-ösztöndíjnek köszönhetően készülhetett el.

¹ Lásd pl. *Görgey* 1988. II. 304–305., 477–478. o. Az orosz iratokon a régi Julián-naptár szerinti dátum szerepel, de gyakran fel van tüntetve az Európában szokásos Gergely-naptár szerinti keltezés is. A tanulmányban hivatkozott dokumentumok esetében az utóbbi naptár szerinti dátumokat adjuk meg.

² *Scserbatov* 1984. 111. o.

³ RGIA f. 1018.

⁴ RGIA f. 1018. op. 5., op. 6.

⁵ Lásd az RGIA f. 1018. op. 6. címét a Rövidítések jegyzékében. Vadász Sándor és Józsa Antal minden bizonnyal a szentpétervári Paszkevics-fondra és erre a levelezésre akarták alapozni *Az 1849-es cári intervenció Magyarországon* című 2001-ben megjelent forráskiadványukat. A kötetben közreadott 77 tételből 40 tétel

cár leveleit adta ki Paszkevincs válaszai nélkül. Utóbbiakból csak a mű főszövegében idézett. Ezek az áthúzásokkal, rövidítésekkel tarkított, igencsak csúnya írásképpű, sokszor szinte olvashatatlan, félbehagyott, majd újrakezdett fogalmazványok, saját célra készített emlékeztető jegyzetek esetenként értelmezhetetlenek a végleges levélszövegek nélkül. A végleges levelek természetesen nem itt, a levelek írójánál maradtak fenn.

Paszkevincs I. Miklóshoz Magyarországról küldött leveleit Moszkvában, az Orosz Állami Hadtörténelmi Levéltárban találtam meg.⁶ Ivan Ivanovics Oreusz hadtörténész használta ezeket az akkor még más jelzet alatt őrzött leveleket a magyar hadjáratról szóló monográfiája megírásakor az 1870-es években.⁷ Ő viszont Scserbatovval ellentétben a Paszkevincs-fondot nem ismerte. Ezeknek a moszkvai Hadtörténelmi Levéltárban, azon belül a Hadügyminisztérium iratanyagában fennmaradt leveleknek a birtokában sikerült a szentpétervári Paszkevincs-fond fogalmazványainak egyes utalásait megfejtennem, a keltezetlen iratok dátumát meghatároznom, és a levéltár rendezésekor esetenként rosszul összeillesztett vagy éppen szétválasztott feljegyzéseket a helyükön értelmezni. Érthető, hogy a fogalmazványok és a cár számára véglegesített levelek szövege nem minden esetben egyezik meg. Az előbbieket híven tükrözik, hogy a magyar háború során az orosz tábornagy hogyan gondolkozott, milyen tervei voltak, hangulata miként változott, és hogyan reagált egy-egy váratlan eseményre. Az indulatos kifakadásokból, azonnali helyzetértékelésekből a végleges levelekbe nem minden került át, az utóbbiak hangneme érthetően visszafogottabb, megfontoltabb.

Visszatérve a szóban forgó esetre, vagyis Paszkevincsnek a cárhoz intézett beszámolójára a Görgeinek írt Rüdiger-levelelről, megállapítható, hogy a Scserbatov által idézett fogalmazványnak és az Aszódon július 21-én keltezett végleges levélnek az erre az ügyre vonatkozó része lényegileg azonos.⁸ Az alábbiakban azonban éppen egy Görgeivel kapcsolatos Paszkevincs-fogalmazvány, illetve -jegyzet és a cárhoz írt végleges levél közötti eltérés miatti vitatható következtetésre is rámutatunk.

Paszkevincs a július 15–17-i váci csatát követően ugyanazon az útvonalon araszolt visszafelé, amelyet Pest felé nagy ambíciókkal felvonulóban egyszer már megtett. Veszélyes ellenfélnek tartotta Görgeit, akire nem sikerült Vácnál döntő vereséget mérnie. Egy időre szem elől is veszítette a visszavonuló magyar erőket. Miklós cár mielőbbi eredményt, katonai győzelmeket várt tőle, de aggódva az esetleges őszi hadviselés miatt, az orosz főparancsnok maga is szerette volna a hadjáratot mielőbb befejezni.⁹ S ehhez minden eszközt célszerűnek látszott felhasználni.

Bár, mint ahogy idéztük, Paszkevincs elhatárolta magát Rüdigertől, annak előzetes egyeztetés hiányában tett bizonytalan kimenetelű kezdeményezésétől, mégis elgondolható a tábornoka kísérletén, mert július 23-án az osztrák főhadiszállás mellé rendelt

az 1018-as fondból s származik. Ezek az iratközlések azonban nagyjából használhatatlanok. A levélfogalmazványokat levelekként tették közzé, anélkül, hogy tisztázták volna az olvasóval az iratanyag sajátosságából eredő, de a kötetből mégis nyilvánvalóvá váló gondokat.

⁶ RGVA f. 1. op. 1. gy. 18 383.

⁷ Описание Венгерской войны 1849 года с приложением 14-ти карт и планов. Составил И. Ореус. Санкт-Петербург, 1880. Magyarul: Oreusz 2002.

⁸ Scserbatov 1984. 111. o. A fogalmazványt lásd RGIA f. 1018. op. 6. gy. 265. A levelet lásd RGVA f. 1. op. 1. gy. 18 383. 29–31b. Rüdiger levelelről Paszkevincs nem július 24-én számolt be a cárnak, mint Roberts 1991. 163. o. és Kosáry 1994. II. 79. o. írja, hanem már július 21-én.

⁹ Bővebben lásd Rosonczy 2016.

Fjodor Fjodorovics Berg tábornok útján a következő kérdést intézte az osztrák főparancsnokhoz: abban az esetben, ha a magyarok tárgyalásba bocsátkoznának a fegyver letételéről, az oroszok mit ígérhetnek az önként meghódolóknak.¹⁰ Nem ez volt az oroszok részéről az első ilyen irányú érdeklődés, érthető módon erre már a fegyveres felvonulás kezdetén rákérdeztek.¹¹ Most azonban három oka is volt annak, hogy ez ismét felvetődött. Az első a Vácnál remélt és akár a hadjárat végét is jelentő győzelem elmaradása, a második a Rüdiger-levél, a harmadik pedig egy furcsa epizód, amely az oroszok részéről kezdeményezett kapcsolatfelvétel lehetőségét villantotta fel Görgei számára, még mielőtt Rüdiger levele eljutott volna hozzá.

Miután Paszkevics elrendelte, hogy Rüdiger hadteste Görgeit csak Balassagyarmatig üldözze, s onnan Romhányon át Gyöngyös felé elindulva csatlakozzék az orosz főoszlophoz, a visszavonuló magyar sereget csupán egy kis lovasosztág követte, élén Alekszandr Sztjepanovics Hruljov ezredessel. Ez az osztág lett az elővédje annak a Pavel Hrisztoforovics Zassz altábornagy parancsnoksága alá rendelt, három lovasezredből és egy könnyűütegből álló különítménynek, amelynek feladata Görgei seregének nyomom követése volt. Hruljov kis osztága túl közel került a magyar sereg hátvédjéhez, ezért, hogy szorult helyzetéből kivigja magát, Hruljov két tisztjét hadikövetként Görgeihez küldte és fegyverszünetre szólította fel. E rögtönzött követjárás, amelynek története szintén ismert, volt az a véletlen epizód, amelyre hivatkozva az orosz főparancsnok érdeklődött szövetségésénél a magyarok fegyverletételre vonatkozó szándéka esetén nekik ajánlható feltételekről. (Az előző két okról Paszkevicsnek bölcsőbb volt hallgatnia.)

Persze igencsak szűk volt az az ösvény, amely járhatónak látszott erre az esetre az oroszok számára. A Varsóban, 1849. június 10-én megkötött, az orosz hadseregnek a hadjárat idején a Habsburg-birodalmon belüli ellátását – beleértve az élelmezés mellett a szállítást, a betegellátást, a postaszolgálatot stb. –, valamint az ezzel kapcsolatos elszámolásokat szabályozó orosz–osztrák konvenció 31. pontja a hadifoglyok sorsáról intézkedett. E pont értelmében a megállapodást kötő két állam kötelezte magát arra, hogy kölcsönösen kiadja egymásnak a lázadók közül a másik alattvalóit, ha azok fogságukba esnek. Vonatkozott ez a katonaszökevényekre is.¹² Tehát Paszkevics csupán arról érdeklődhetett, hogy milyen eljárásra számíthatnak a hadifoglyok, miután átadják őket az osztrák hatóságoknak. Beleszólása az orosz félnek ebbe nem volt, mint ahogy az osztrák hatóságoknak sem abba, hogyan járnak el az oroszok a maguk alattvalóival. Ráadásul ebben az időszakban már elég feszültté vált a viszony az osztrák és az orosz főparancsnok között, ezért az orosz Berg tábornok igencsak körültekintően járt el a Haynauval történt egyeztetés alapján Paszkevicsnek írt válaszát illetően.

¹⁰ *Menykov* 1898. III. 263. o. (Bergnek. No. 70.) Az iratnak itt csak tartalmi összefoglalója található.

¹¹ Karl Vasziljevics Nesselrode orosz kancellár utasítja a bécsi orosz követet, Pavel Ivanovics Medem grófot, hogy tisztázza, az oroszok ígérhetnek-e kegyelmet a magukat megadó magyar tiszteknek. Az osztrák kormány tagadó választ ad. Varsó–Bécs, 1849. május 30. – június 2. Lásd *Andics* 1961. 400–402. o. Felix zu Schwarzenberg miniszterelnöknek az orosz érdeklődésre 1849. június elején adott válaszát lásd *Katona* [é. n.] 17. o. A kérdésről bővebben lásd *Hermann* 2009. 20–22. o.

¹² A konvenció szövegét lásd *Martens* 1878. 580–601. o. 146. sz.

Berg július 25-én kelt jelentésében¹³ szó esik Hruljovék „kedves esetéről”, Rüdiger leveléről azonban, mint említettük, nem, hiszen ez utóbbit a magyar lázadás meghatározó katonai parancsnokának tett gesztusként is lehetett értelmezni.¹⁴ Minden bizonnyal nem kerültek szóba a Hruljov tisztszei által megadás esetére írásba foglalt és felajánlott konkrét feltételek sem: a tisztek, ha kívánnak, rangjuk megtartásával átléphetnek az orosz hadseregbe. Ha nem akarnak, szabadon távozhatnak. A legénység vagy osztrák szolgálatba áll, vagy hazamehet.¹⁵ Ezek az ajánlatok ugyanis éles ellentétben álltak az említett 1849. június 10-ei megállapodással. További kutatást igényel, hogy a Hruljov tisztszei által írásba foglalt feltételeket Hruljovék egyáltalán továbbították-e az orosz főparancsnoknak, vagy csak általánosságban számoltak be a történekről és a tapasztalatakról. Azt Steier Lajostól tudjuk, hogy e rögtönzött követségnek az iratai Aradon, a vár megszállásakor az osztrákok kezébe kerültek. Erről Haynau augusztus 23-ai jelentésében számolt be Ferenc Józsefnek és Berg orosz tábornoknak is.¹⁶

Mint Berg tájékoztatta Paszkevicset, Haynau azt közölte vele, hogy „ha egy olyan fontos lázadófőnök, mint Görgey, még mielőtt harcra kerülne a sor, és megkísértené a hadszerencsét, valóban megadja magát felséges urának és törvényes uralkodójának” hadseregével, felszerelésével együtt, mivel példát mutat, biztosítani lehetne az életét és büntetlenségét. „Lehetne és kellene is egy pénzüsszeget adni neki személyesen, de nem szabad soha megbecsülésben, tiszteletben részesülnie.” Azoknak a tiszteknek, akik példáját követik, az életét biztosítani lehet, de igazoló bizottság előtt kellene megjelenniük, amely mérlegeli majd tetteiket. „Báró Haynau ragaszkodik hozzá, sem az amnesztia, sem a kapituláció szót nem szabad használni vagy kiejteni, egyáltalán semmi olyat, ami a legtávolabbról is hatalom és hatalom, haderő és haderő közötti megegyezésre utal” – hangsúlyozza Berg, aki az ügy fontosságára való tekintettel ezt a jelentést Haynauval átolvastatta, és csak azután írta alá. Végül az így ellenőrzött tartalmú dokumentum másodpéldányát átadta Haynauknak.¹⁷ Az oroszok a továbbiakban ennek a tájékoztatásnak alapján gondolhatták úgy, hogy az osztrákoknak átadandó foglyok élete nincs veszélyben. Az átadás kötelezettségéről azonban mélyen hallgattak, vagy biztatással, a cár nagylelkűségére, védelmező karjára történő hivatkozással ütötték el az egyértelmű választ. Így volt ez például akkor, amikor Poeltenberg Ernő honvédtábornok és Beniczky Lajos honvéd alezredes augusztus 8–9-én hadikövetként járt Rüdiger ártándi főhadiszállásán, de így történt akkor is, amikor augusztus 16-án az aradi vár átadásáról egyeztetett Szergej Petrovics Buturlin tábornok a vár parancsnokával, Damjanich János tábornokkal.¹⁸

¹³ A francia nyelvű iratot közli: *Steier* [1926.] II. 113–115. o., magyar fordítását lásd *Katona* [é. n.] 287–288. o. Oroszul a dokumentum törzsszövegét már 1898-ban közreadta a P. K. Menykov által összegyűjtött, ill. lemásolt iratok válogatását megjelentető hadtörténész, Andrej Medardovics Zajoncovszkij. *Menykov* 1898. III. 263–264. o.

¹⁴ Rüdiger leveléről Paszkevicset csak augusztus 9-én, már a Poeltenberg-féle hadikövetség elutasításával együtt számolt be Haynauknak, a levelet vivő hölgyet Görgei rokonaként említve. Ivan Fjodorovics Paszkevicset Julius von Haynauknak. Debrecen, 1849. augusztus 9. Közli: *Steier* [1926.] II. 164–166. o.

¹⁵ *Steier* [1926.] II. 5–12. o. A dokumentumok: 106–112. o.

¹⁶ *Steier* [1926.] II. 105–112. o.

¹⁷ Lásd a 13. jegyzetet!

¹⁸ Beniczky Lajos visszaemlékezését az oroszokkal való tárgyalásokra lásd *Katona* [é. n.] 193–198. o. Baudisz József alezredes visszaemlékezését idézi *Katona* [é. n.] 20–21. o.

Berg leveléből tehát kiderül, hogy az orosz tábornok és Haynau egyeztetésén szóba került Görgei megvásárlásának az ötlete, mint amivel rövidesen véget lehetne vetni a háborúnak. Ezt, mint a továbbiak mutatják, bizonyára az orosz fél vetette föl, bár jóval korábban, 1849 januárjában, Windisch-Graetz főparancsnoksága idején osztrák részről is felmerült Görgei megvesztegetésének, illetve a szabadságharc ügyéről történő leválasztásának lehetősége.¹⁹

Revekka Abramovna Averbuch szovjet történész 1935-ben megjelent munkájában közzétette Paszkevicst ugyanerre vonatkozó, a cárhoz intézett javaslatát. Ez az 1849. július 24-ére dátumozott, Szentpéterváron őrzött levélfogalmazvány része:

„A háború sorsa Görgein múlik. Engedje meg, hogy Felsőged nevében neki és családjának felajánljak nyugdíjként 100 ezer [rubelt] vagy 10 ezer cservonyecet. Így Felsőged megszabadul attól a háborútól, amelyet ígérete értelmében végig kell vívnia, és amelyet egyáltalán nem hagyhat abba, mert egyébként fél év múlva Kamenyec Podolszkijtól a Visztuláig harcolnia kellene. Az osztrák kormány, amelyet megtevesztett a Felsőged által bevetett erő, ahelyett, hogy élve ezzel az alkalommal igyekeznék megbékíteni a magyar nemzetet, kiáltványaiival, amelyekben a fele magyarságot halállal fenyegeti magatartásáért, inkább felizgatja.”²⁰

Averbuch ennek a piszkozatnak mint egyetlen forrásnak az alapján jutott arra a megállapításra, hogy a cár elfogadta Paszkevicst javaslatát, és a cári kormányzat Görgei megvásárlása mellett döntött. Görgei pedig ennek egyenes és közvetlen következményeként meg is kapta árulásának jutalmát Paszkevicstől Nagyváradon, már a fogságban – szögezi le Averbuch²¹ a marxista történelemfelfogás belső árulókra vonatkozó és könyvét Görgeivel kapcsolatban meghatározó sztereotípiájának megfelelően. (A pénz nélkül maradt Görgei, akitől és társaitól a magyar bankjegyeket elkobozták, a nagyváradon fogságban szükségleteire, polgári ruha vásárlására stb. Paszkevicstől összesen 1100 félimperialt kapott kölcsön gyanánt „tehetség és lehetőség szerinti visszafizetésre”, aminek egy részét szétosztotta testvérei és a hadifogoly tiszték között.²²)

A Magyarország elleni orosz intervenció angol monográfusa, Ian W. Roberts 1991-ben megjelent munkájában Averbuch alapján továbbgondolva a kérdést, maga is úgy véli, hogy Paszkevicst, akinek július 24-ei leveléből három orosz történész idéz (Oreusz, Scserbatov és Averbuch, de pontosítsunk: Scserbatov és Averbuch csak a fogalmazványból), annak teljes szövege azonban nem ismert, minden bizonnyal elküldte a Görgeinek adandó pénzösszegre, illetve nyugdíjra vonatkozó javaslatát a cárnak. (Tegyük hozzá, sem Scserbatov, sem Oreusz nem a megvásárlásra vonatkozó sorokra hivatkozik, ez utóbbiakat csak Averbuch idézi.) A cár azonban Roberts szerint – szemben Averbuch véleményével – ezt az ötletet elvetette, bár az angol történész azt is megjegyzi, hogy a cár Paszkevicstnek írott válasza „nyomtatásban megjelent szövegében” nincs a javaslatra semmiféle utalás. Analógiára hivatkozva fogalmazza meg véleményét, valamivel később ugyanis a fegyve-

¹⁹ Görgey 1988. I. 322–323. o.; Kosáry 1994. I. 33. o.

²⁰ Averbuch 1935. 166–169. o.; Görög Imre Averbuch munkájáról írt recenziójában (*Görög* 1935.) közzétette a szöveget a 403. oldalon.; Kosáry 1994. II. 80–81. o.; Vadász–Józsa a Görög-féle fordításról nem tudva, csak a Görgeinek felajánlandó összegre vonatkozó egyetlen mondatot közli a dokumentumból. Lásd Vadász–Józsa 2001. 208. o. Ma az irat levéltári jelzete: RGIA f. 1018. op. 6. gy. 266.

²¹ Averbuch 1935. 166–169., 175. o.

²² Görgey 1885–1888. III. 673., 676–677., 685. o. (Részletes kimutatással arról, ki milyen összeget kapott.)

res küzdelmet és győzelmet előnyben részesítő I. Miklós Komárom esetében elvi okokból nem támogatta a megvesztegetés ötletét.²³

Kosáry Domokos 1994-ben *A Görgey-kérdés története* címmel kiadott könyvében Roberts megállapításaira alapozva ugyancsak azt feltételezi, hogy Paszkevic elküldte a cárnak a javaslatot Görgei megvásárlására, de az visszautasította. Kosáry az angol történész véleménye alapján úgy gondolja, hogy Scserbatov Paszkevic július 24-ei leveléből, sőt valószínűleg a cár erre adott válaszából is kihagyott bizonyos részeket, így a Görgei megvesztegetésére vonatkozó ajánlatot is. „Scserbatov feltehetően éppen azért hagyta ki könyvéből Paszkevic javaslatát, a cár elutasító válaszát, meg azt is, hogy a tábornagy az ügyet Berg útján Haynaunál is felvetette, mivel az ötlet nem valósult meg, viszont megemlítése – az áruházi vád miatt – szükségtelenül kompromittálónak tűnhetett volna nemcsak Görgeyre, hanem – főleg – saját főhősére nézve is”²⁴ – vélekedik.

Sem Robertsnek, sem Kosáry Domokosnak nem állt módjában megismerni a szentpétersvári és moszkvai levéltárakban őrzött dokumentumokat, ezért voltak feltételezésekre utalva.

A levéltári iratoknak, Paszkevic fogalmazványainak, valamint a cárhoz intézett és elküldött végleges leveleinek az ismeretében magam úgy látom, hogy az orosz cár leveleiből azért hiányzik Paszkevicnek a Görgei megvásárlására vonatkozó javaslatára a reakció, mert Paszkevic ezt végül el sem küldte a cárnak. Nincs benne sem a 24-én Gyöngyösön, sem a következő, 27-én Mezőkövesden kelt levelében sem.²⁵ Az, hogy az orosz főparancsnok későbbi leveleiben is kitérhetett volna rá, az alább kifejtendő indokok alapján már nem is feltételezhető.

Paszkevicnek a cárhoz Magyarországról elküldött bizalmas leveleinek a teljes sorozata fennmaradt, összesen 25 levél. Az, hogy nagy valószínűséggel megvan a teljes sorozat, a dátumok és a cár válaszai alapján állapítható meg. A magyarországi orosz főhadiszállásról átlagosan harmad-, negyednaponta futárként elinduló tábori vadász vagy szárnysegéd nemcsak Paszkevicnek a cárhoz intézett bizalmas levelét vitte magával, hanem a cárnak, a hadügyminiszternek, a cár katonai irodája főnökének stb. címzett egyéb jelentéseit is, együtt természetesen a tábornoki főnök, a hadtestparancsnokok stb. jelentéseivel, beszámolóival, összefoglalóival, leveleivel. Nem feltételezhető, hogy Paszkevic egy ilyen fontos kérdésről csak egyéb jelentésben, felterjesztésben kérte volna ki Miklós cár véleményét, a bizalmas levélben pedig említést sem tesz róla. A cár válaszaiban mindig kitér az egész küldeményben előforduló ügyekre, Görgei megvásárlásának ötletére azonban nem reagál. Ami azt valószínűsíti, hogy a javaslat el sem jutott hozzá.

Paszkevic július 24-ei levelének fogalmazványa három külön lapból áll.²⁶ A szóban forgó, Görgeire vonatkozó, Averbuch által idézett rész a harmadik lapra írt szöveg egy része. Ezen a lapon dátum nincs. Kérdés, hogy ez a lap valóban a 24-ei levél fogalmazványának a része-e. Mint utaltam már rá, ezeket a dokumentumokat végignézve többször talákoztam olyan esettel, hogy az iratok rendezésekor összekeverték a dátumozatlan lapokat, vagy maga Paszkevic egy-egy bekezdést későbbi levelébe emelt át korábbi fogal-

²³ Roberts 1991. 163. o.

²⁴ Kosáry 1994. II. 80–81. o.

²⁵ RGVIA f. 1. op. 1. gy. 18 383. 32–36b, 37–40.

²⁶ RGIA. f. 1018. op. 6. gy. 266.

mazványából. Ha 24-én vetette is papírra ezeket a sorokat, akkor sem akarhatta elküldeni a 24-ei levelben, ugyanis mihez tartás végett és azért, hogy uralkodója előtt ne kerüljön később kínos helyzetbe, célszerűnek látszott megvárnia, milyen választ kap Berg útján Haynautól a megadás mellett döntő magyaroknak adható ígéretekről. Berg levele pedig csak július 25-én kelt.

Mire azonban Paszkeviccs Berg levelét megkapta, kézhez vehette Görgeinek a Hruljov-féle „hadikövetség” ajánlatára adott választát is. Hruljov ezredes „tréfája” kapcsán írja július 27-én a cárnak a következőket: „Úgy látszik, Görgei az ajánlatot komolyan vette, két levelet küldött nekem, amelyekben büszkén közölte, hogy nem teszi le a fegyvert, amíg nem adják nekik vissza az előző uralkodótól kapott jogokat. Egyébként én örülök, hogy ezzel az ügy le is záródott, ugyanis az osztrákokkal, akik nem látják át, hogy adott esetben hogyan viseljük magukat, nehéz megnyugtatni ezt az országot. Ha jól emlékszem, báró Haynau főparancsnok tíz napja adott ki egy proklamációt, amelyben szigorú büntetést vagy kivégzést helyezett kilátásba fél Magyarországnak, és amikor Pestet megszállták, két embert agyon is lővetett.”²⁷ Paszkeviccs itt Görgei július 21-én Rimaszombatban és július 22-én Sajószentpéteren kelt leveleiről beszél. Görgei az elsöben visszautasítja a felajánlott fegyverszünetet és két nap haladékot kér végleges válaszána elküldéséhez. A másodikban leszögezi, hogy a hadsereg az V. Ferdinánd által 1848 tavaszán szentesített alkotmányra esküdött fel, esküjéhez hű maradt, és mindaddig nem teszi le a fegyvert, amíg ennek az alkotmánynak a fenntartására nem kap garanciát, s amíg minden ellenséges sereg el nem hagyja Magyarország területét.²⁸ A Paszkeviccs által említett fenyegető kiáltványt Haynau kicsit korábban, július 1-jén adta ki Győrben.²⁹ Pest megszállását követően Haynau valóban kivégeztetett két embert: július 23-án este Pesten, a Nemzeti Múzeum udvarán agyonlöttek egy ismeretlen honvédet (honvédtisztet?), aki korábban állítólag a cs. kir. hadseregben szolgált, 24-én délelött pedig egy Szatmár megyéből származott honvédet.³⁰

Ezt követően, július 31-én³¹ megérkezett Görgei július 24-én Alsószolcán írt válasza Rüdiger levelére: „...én részemről kész volnék, tisztességes föltételek mellett azonnal kezét nyújtani a békekötéshez... De itt szegény szorongatott hazám megmentése forog szóban, melynek politikai életét az osztrák császár és legközelebbi környezete igazságtalanul meg akarják semmisíteni... Ön mint nemesember és derék katona, maga is kénytelen lesz megengedni, mikép nálunk a magunk saját boldogulására való minden kicsinyes személyes melléktekinteteknek háttérbe kell szorulniok... mindaddig küzdenünk kell, míg a mi békés polgártársaink a leigáztatás veszedelmétől meg nem szabadultak, vagy pedig magunk ezen egyenetlen küzdelemben dicsőségesen el nem bukunk. Ez a válaszom mint katona... bajos lesz Magyarországot az egyes hadvezetőkkel való részleges kötések útján pacificálni...” – írja Görgei Rüdigernek, és kéri, tudassák vele, „mily föltételek alatt”

²⁷ RGVIA f. 1. op. 1. gy. 18 383. 37–40.

²⁸ A hadikövetség iratait közli: *Steier* [1926.] II. 106–112. o. Görgei Artúr Ivan Fjodorovics Paszkeviccsnek, Rimaszombat, 1849. júl. 21. 107–108. o. és Görgei Artúr Ivan Fjodorovics Paszkeviccsnek, Sajószentpéter, 1849. júl. 22. 112. o.

²⁹ Közli: *Katona* [é. n.] 285–287. o.

³⁰ *Hermann* 2007. 125. o.

³¹ Ivan Fjodorovics Paszkeviccs Vlagyimir Fjodorovics Adlerbergnek. Debrecen, 1849. aug. 9. RGVIA f. 14 014. op. 1. gy. 65. 18.

lehetne Magyarországnak az orosz uralkodóval békét kötni. Egyben a maga részéről fölajánlja Paszkevic és a magyar kormány közötti „titkos alkudozások” útját egyengetni, mert úgy látja, ezen az úton Oroszország számára kedvezőbb eredmény érhető el, „mit kiszámíthatatlan vérontás után is Magyarországnak... leigázása ígérhet.”³²

Paszkevic e Görgei-levelél orosz fordítására saját kezűleg írta rá, hogy „Semmit nem válaszolni erre az arcátlanságra. Csodálkozom azon, hogyan lehetett ezt a levelezést elkezdni.”³³ Vlagyimir Fjodorovics Adlerberg grófnak, Miklós cár katonai irodája főnökének pedig a következőképpen számolt be az ügyről: „Mivel Görgey a maga válaszában megtagadva azt, hogy törvényes kormányának meghódoljon, csak azt a kívánságát fejtette ki, hogy Magyarországnak nevében béketárgyalásokat folytasson az orosz kormánnyal, ezért megparancsoltam Rüdiger gróf főhadsegédnek, hogy ezt a kényelmetlen javaslatot hagyja válasz nélkül.”³⁴

Azért idéztük fel Görgei egyébként ismert leveleit is kicsit részletesebben, hogy lásuk: amikor Paszkevic elolvasta őket, nyilvánvalóvá vált számára, hogy Görgei megvásárlásának ötlete egyértelműen kudarcra van ítélve, s értelmetlen dolog volna részéről ilyesmivel próbálkozni. A Berg-levelében foglaltak szerint Haynau nem zárkozott el ettől a tervtől, Paszkevicnek azonban Görgei határozott, a fegyveres harcót vállaló ország érdekében politikai feltételeket megfogalmazó válaszait kézhez véve már nem volt miért továbbítania javaslatát Varsóba. Az orosz főparancsnok tehát ezzel a tervvel legföljebb néhány napig foglalkozhatott.

I. Miklós Paszkevicset az elsőrő erejű orosz hadsereg élén nem azért küldte Magyarországra, hogy tárgyalásokba bocsátkozzék az osztrák uralkodó fellázadt alattvalóival, vagy akár védelmébe vegye az utóbbiakat. Paszkevicset kinosan érintették az osztrák uralkodó háta mögötti, az orosz felet politikai előnyökkel biztató ajánlatok, ezért ingerülten tiltotta meg, hogy Rüdiger válaszoljon Görgei levelére, de megtiltotta az olyan gesztusokat is, mint amilyenek a Hruljov-féle követség során megindult, a tisztí felszerelés darabjait, illetve pisztolyokat illető ajándékcserek voltak, és amelyek végül Zassz tábornok, Hruljov ezredes és Görgei között is lezajlottak. A cárnak pedig beszámolt arról az országban terjedő szóbeszédről, miszerint a cár kisebbik fiát, a hadjáratban részt vevő Konstantin nagyherceget a magyarok szívesen látnák a magyar trónon. Paszkevic úgy vélekedett, hogy az osztrák kormánzatnak már régen meg kellett volna emelnie Magyarországon állomásoztatott katonaságának létszámát, legalább 150, de akár 200 ezer főre, mert az oroszok kivonulása után megfelelő haderő nélkül nem fogják tudni féken tartani a forrongó országot.³⁵ Hangsúlyozta, hogy a magyarok körében milyen erős az osztrák hatalommal szembeni ellenszenv és indulat, amit csak fokoznak Haynau fenyegető hangú kiáltványai, pedig ehelyett megnyugtató kiáltványokkal a társadalom lecsendesítése volna szerinte a háború mielőbbi befejezéséhez vezető út egyik eszköze.³⁶ Éppen

³² Görgei eredeti német nyelvű válaszát lásd RGVIA f. 14 014. op. 1. gy. 65. 5–6b., orosz fordítása: 2–4b.; *Görgey* 1988. II. 305–306., 477–478. o.; *Görgey* István fordításában lásd *Görgey* 1885–1888. III. 235–236. o.

³³ RGVIA f. 14 014. op. 1. gy. 65. 2.

³⁴ Ivan Fjodorovics Paszkevic Vlagyimir Fjodorovics Adlerbergnek. Debrecen, 1849. aug. 9. RGVIA f. 14 014. op. 1. gy. 65. 18–18b.

³⁵ Ivan Fjodorovics Paszkevic I. Miklós cárnak. Gyöngyös, 1849. júl. 24. RGVIA f. 1. op. 1. gy. 18 383. 32–36b

³⁶ Ivan Fjodorovics Paszkevic I. Miklós cárnak. Debrecen, 1849. aug. 9. RGVIA f. 1. op. 1. gy. 18 383. 48–51.

abban a fogalmazványában, amelyben a Görgeinek ajánlható pénzösszegről vagy nyugdíjról ír, olvasható az alábbi megállapítás, amit Scserbatov is idéz: „Soha nem felejttem el Felsőged atyai tanácsát [...]: »csak azokat büntesd, akik a legelső napon lázadtak föl. A többieknek bocsáss meg.« Lengyelország és Magyarország között nagy a különbség. Lengyelország a tartományunk, amely mélységesen megsértette Felsőgedet. Az osztrákok számára Magyarország fennmaradásuk alapja. Magyarország nélkül nincs Osztrák Birodalom.”³⁷ Vagyis Paszkevics – aki a Lengyel Királyság helytartója is volt –, józannabban ítélte meg a helyzetet az osztrák főparancsnoknál. A megbékítés politikáját nem azért javasolta, mert a rebellis magyarokkal rokonszenvezett volna, hanem azért, mert úgy vélte, az Osztrák Birodalom stabilitásának mielőbbi helyreállítása érdekében az lehet célra vezető.

Scserbatov tehát találkozott a tábornagy iratai között ezzel a Görgei megvásárlásának ötletét is tartalmazó piszkozattal, látjuk, idézett is belőle. A megvásárlásra vonatkozó ötletet valószínűleg azért mellőzte, mert a következmények hiánya miatt nem volt mit kezdeni vele. Scserbatov ismerte Görgei emlékiratait is, Rüdiger leveléről belőlük szerzett tudomást. Görgei hozzáállásáról azt írja, hogy válasza fennhéjázást mutatott, mert azt követelte, ami „a magyar felkelés végcélja volt. Ausztriával szemben ennél súlyosabb követeléseket még a győztes Magyarország sem követelhetett volna.”³⁸

*

Rüdiger Görgeihez intézett, július 19-ei levelében nincs egyéb, mint az orosz tábornok által már felbomlónak vélt hadseregével visszavonuló, sebesült parancsnoknak szóló ajánlat arra vonatkozólag, hogy közölje, reménytelen helyzetében milyen feltételek biztosítása mellett tenné le a fegyvert. E feltételek azonban nem jelentettek ez esetben többet, mint a fegyverletétel „technikai” körülményeit. Mindez udvarias formában megfogalmazva és kilátásba helyezve orosz részről a garanciáját annak, hogyha a magyar parancsnok megadja magát, katonai becsületén csorba nem esik.

Miként jutott Rüdiger arra az elhatározásra, hogy ezt a levelet megírja?

Bizonyára sokat nyomott a latban az, hogy a mielőbbi eredményeket váró, energikus orosz tábornok csalódott, amikor Görgei hadseregére Vácnál nem sikerült a háború befejezését jelentő végső csapást mérniük. Ő maga július 16-án támadást sürgetett, ami azonban elmaradt.³⁹ Július 18-án Paszkevicsnek a hátráló magyar sereg lankadatlan üldözését javasolta, mert úgy látta, a magyarok a végsőig kimerültek, csüggedtek. A kozákok lépten nyomon lemaradozók csoportjait fogdosták össze. Mint jelentette, a retiráló hadseregnek csak a huszársága és tüzérsége szolgál rá a katona elnevezésre.⁴⁰ Úgy vélte, az erőteljes üldözésnek döntő eredménye lehetne. Mivel július 18-án Balassagyarmaton éjszakázott, ott, ahol az előző éjszakát Görgei töltötte, tudott arról is, hogy a magyar sereg fejseb-

³⁷ Scserbatov 1984. 108–109. o.; RGIA f. 1018. op. 6. gy. 266. 3. lap. (A kurzivált rész az eredetiben aláhúzva.)

³⁸ Scserbatov 1984. 112. o. (Scserbatov itt inkább a Hruľjov-féle követségnek adott válasza hivatkozik.)

³⁹ Paszkevics feljegyzése arról, hogy mindenki – Rüdiger is, tábornoki főnöke, Mihail Dmitrijevics Gorcsakov tábornok is – ütközetet akar adni. Dátum nélkül, valószínűleg 1849. július 16. RGIA f. 1018. op. 6. gy. 263.; Baumgarten 2012. 231. o.

⁴⁰ Fjodor Vasziljevics Rüdiger Ivan Fjodorovics Paszkevicsnek. Balassagyarmat, 1849. júl. 18. (No. 277.) RGIA f. 846. op. 16. gy. 5350. 159–160.; Orosz 2002. 226. o.

től szenvedő parancsnoka mennyire súlyos állapotban van. Paszkevicz azonban elvetette Rüdiger javaslatát, és hadtestét visszarendelte az orosz főszólophoz.

Mint először Kosáry Domokos utalt rá, szerepet játszhatott ennek a levélnek a megírásában az is, hogy Ignaz Legeditsch cs. kir. altábornagy, Krakko katonai parancsnoka még Krakóban, 1849. június 2-án bekísértetett egy állítólagos Görgei-rokont Rüdigerhez. Az úgyról Rüdiger segédtszije mellett az az orosz tiszt számolt be naplójában, aki átmenetileg a III. hadtest törzse mellé rendelve tanúja volt a találkozásnak, s aki e beszélgetés vagy vallatás alapján megírta a jelentést az orosz főparancsnoknak.⁴¹ Rüdiger tehát már Krakóban részletesen tájékozódott a magyar hadseregről, parancsnokairól, a Dembiński és Görgei közötti ellentétekről, a magyarországi helyzetről és magáról Görgeiről is. Rüdiger rákérdezett arra is, hogy Görgei megvásárolható-e. A felelet egyértelmű *nem* volt: „a pénzt és a hivatalos elismerést nem értékeli, ugyanúgy elégedett főparancsnokként, mintha vegyészprofesszor volna.” (Paszkevicz, bár Rüdiger e krakkói jelentésének ő volt a címzettje, mint láthattuk, ha rövid ideig is, de figyelmen kívül hagyta e kategorikus tájékoztatást.) Rüdigert azonban ezek a Krakóban szerzett információk is arra intették, hogy a katonai tisztességre helyezze a hangsúlyt Balassagyarmaton írott levelében. Sajnos a szóban forgó Görgei-rokonnak a személyét azóta sem tudtuk meghatározni.⁴² És sajnos egyelőre nem sikerült föllelni azt a jelentést sem, ami ennek a találkozásnak az alapján készült.

Úgy vélem, Rüdigernek Görgeihez intézett levele az előbb felsorolt körülmények számba vételével együtt, de mégis csak egy hirtelen elhatározás eredményeként született meg. Ha nem jelenik meg nála az agilis, egyébként udvarhü idős özvegy, Bory Miklósné Hellenbach Karolina, aki rábeszélőképességét bevetve ecsetelte a magyar vezetés belső konfliktusait és Görgei egyre nehezebb helyzetét, majd felajánlotta, hogy az orosz tábornok levelét elviszi Görgeinek, ez a levél valószínűleg nem íródik meg. (Vagy nem ekkor?) Ez nem egy „hivatalos úton”, hadikövettel továbbított ajánlat volt, mert egy ilyen lépést az osztrák szövetséges tudta nélkül az oroszok nem is léphettek meg. Ráadásul Rüdiger még a magyarokkal szembeni eljárásról tájékoztató Berg-levél előtt fordult Görgeihez. Az orosz tábornok július 19-én élt a váratlanul kínálkozó lehetőséggel: Boryné nem csak vitte az ő levelét Görgeihez, hanem hozta neki a választ is, kalandokat sem nélkülöző visszaúton.⁴³

Tény, hogy a kapcsolatfelvételt Görgeivel az oroszok kezdeményezték. Mindkét említett próbálkozás azonban a véletlen műve volt, és a két, csaknem egy időben történt esemény felerősítve egymást, az oroszok irányába szinte lavinaszerűen növekvő bizalmat ébresztett, nemcsak a hadseregben, hanem a magyar kormánynál és Kossuthnál is. A magyar fél tehát jelentős mértékben túlértékelt e két megkeresést, amely alaptalan illúziókat ébresztett benne. De válasz nélkül hagynia őket, a még oly vékonyka szálba is nem belekapaszkodnia, mulasztás lett volna.

⁴¹ Fjodor Vasziljevics Rüdiger gróf segédtszijeének visszaemlékezése az 1849. évi magyarországi hadjáratra. In: A magyarországi hadjárat 1849. 517. o.; *Baumgarten* 2012. 208–209. o.

⁴² Kosáry 1994. II. 83., 89. o.; *Baumgarten* 2012. 197–200., 208–209. o.

⁴³ *Görgey* 1885–1888. III. 230–238. o.; *Görgey* 1988. II. 304., 306–307. o.

Az augusztus 2-ai debreceni ütközetet követően megint csak Rüdiger tábornok hadteste kapta a parancsot Görgei üldözésére. Rüdiger ismét határozottan nyomult előre, annak ellenére, hogy Paszkeviccs óvatosságra, lassúbb haladásra intette.⁴⁴

Augusztus 8–9-e éjszakáján Rüdiger ártándi főhadiszállásán került sor arra a már említett beszélgetésre, amelyet a magyar kormány államiratával érkezett Poeltenberg és Beniczky Lajos hadikövetekként folytattak Rüdiger hadtestének törzskari főnökével, Ilja Sztjepanovics Frolov tábornokkal, miközben Paszkeviccs válaszára vártak, hogy továbbutazhatnak-e hozzá. Frolov arról győzködte a magyar követeket (nyilván nem függetlenül Rüdiger akaratától), hogy bízzák sorsukat a lovagias orosz cásra, „és a jövő be fogja bizonyítani, hogy feltétlen megadásukkal több sikert érhetnek el, mint legmerészebb elképzeléseikben számítanak.”⁴⁵

Az oroszok előtti fegyverletételről határozó haditanácsot követően Görgei Rüdigerhez fordult, mert mint írja: „Ezen levelemet önhöz intézem, tábornok úr, mivel ön volt az első, aki irányomban azon megbecsülésnek tanújelét adta, mely megnyerte bizalmamat.”⁴⁶ A gyakorlati ok pedig az volt, hogy (szerencsére?) Rüdiger III. hadteste volt a legközelebb Görgei haderejéhez. Nem fordulhatott Paszkeviccshez, aki Poeltenbergéket mint hadiköveteket sem volt hajlandó fogadni, hanem az osztrák főparancsnokhoz irányította őket.⁴⁷

A fegyverletétel augusztus 13-án Rüdiger hadai előtt ment végbe. Rüdiger volt az, aki Kisjenőn augusztus 14-én megtisztelve a magyar parancsnoki kart, a tábornokokat ebédre fogadta, ahol azok honvédegyenruhában, karddal az oldalukon jelentek meg. Rüdiger a háború szerencsés befejezésére pohárköszöntőt mondott. Görgei még ezen ebéd előtt, de innen, Kisjenőről, a bizalom légkörében írta Damjanich János tábornoknak, az aradi vár parancsnokának azt, hogy „olyan bánásmódot tapasztalunk, amely meglep, szinte megszegyenít; mert ha megpróbálom a fordított esetet elképzelni, nem tudom, szavatolhatnám-e feltétlenül, hogy minden tisztünk ugyanilyen kedvesen, lovagiasan viselkedjen az ellenséges hadifoglyokkal”.⁴⁸ Rüdiger az ebéd után Paszkeviccs utasítására Nagyváradra szállíttatta Görgeit, és azt ígérte, hogy tábornoktársait is utána szállítják. Ez azonban elmaradt. A tábornokokat Gyulán internálták.

Ha a szabadságharc végét jelentő fegyverletétel nem az orosz seregek előtt történik, akkor Paszkeviccs hada különösebb győzelmek nélkül tér vissza a magyarországi hadszíntérről. Így viszont képletesen, de mégis a győztesnek kijáró babérszuszorú került az orosz főparancsnok fejére, habár ezt Haynau igyekezett lerángatni róla és a magáéra áthelyezni.

Rüdiger, mint ahogyan az orosz parancsnoki kar minden tagja, tisztában volt azzal, hogy a magyar hadifoglyokat az osztrák szövetséggel kötött megállapodás értelmében át fogják adni az osztrák hatóságoknak. Akár a Berg-féle jelentés értelmében, akár az orosz uralkodó erejében és tekintélyében, akár Paszkeviccs közbenjárásában bízva jóhiszeműen vélhette úgy, hogy a foglyoknak legalábbis az élete akkor sincs veszélyben, ha átadják őket az osztrákoknak. A maguk példájából is kiindulhatott: Rüdiger, aki részt vett az 1830–1831-es lengyel szabadságharc leverésében, emlékezhetett arra, hogy bár a megtorlás súlyos volt (börtön, száműzetés, vagyonelkobzás stb.), születtek halálos ítéletek is,

⁴⁴ *Oreusz* 2002. 331–332. o.

⁴⁵ Beniczky Lajos visszaemlékezése az oroszokkal való tárgyalásokra. *Katona* [é. n.] 193–198. o.

⁴⁶ Görgei Artúr Fjodor Vasziljevics Rüdigernek. Órad, 1849. aug. 11. Közli: *Katona* [é. n.] 292–293. o.

⁴⁷ Fjodor Vasziljevics Rüdiger Görgei Artúrnak. Ártánd, 1849. aug. 9. Közli: *Görgey* 1988. II. 405–406. o.

⁴⁸ Görgei Artúr Damjanich Jánosnak. Kisjenő, 1849. aug. 14. Közli: *Katona* [é. n.] 299–300. o.

I. Miklós mégsem végeztetett ki senkit.⁴⁹ Az orosz tábornok és környezete az átadási kötelezettségről ugyanakkor szót sem ejtett a magyarok előtt, pedig tudatában volt annak, hogy a magyar kívánságra kizárólag orosz csapatok előtt sorra végbemenő kapitulációk nem jelentenek többet szép, katonákhoz méltó, bizalmat ébresztő, de mégis túlértékelhető, valóságos súlyukat és tartalmukat tekintve azonban csekély értékű gesztusoknál. Az oroszokat mindenekelőtt az érdekelte, hogy mielőbb vége legyen a háborúnak, a még fegyverben álló magyar erők mielőbb adják meg magukat. „A háború a végéhez közeledik, de ha a többi seregest meg tudja, hogy átadjuk őket az osztrákoknak, folytatódhat a háború” – írta aggódva Paszkevics a cárnak az augusztus 13-ai fegyverletételt követően.⁵⁰

Így gondolkozhatott Rüdiger is, aki a magyar foglyok katonai tisztességét, az oroszok reményt keltő magatartása következtében irántuk ébredt bizalmat nap mint nap személyesen megtapasztalhatta. Talán maga sem gondolta, hogy Leiningen-Westerburg Károly honvéd tábornok, akit Kisjenőről augusztus 14-én néhány napra elengedett Monyoróra a sógorához, Urbán Gyulához, visszatér a fogságba.

Rüdiger tevékeny szerepet vállalt a fegyverletételek előkészítésében. Abból a levélből, amelyet Paszkevics akkor írt neki, amikor megkapta Görgei fegyverletételének hírért, ismerünk egy részletet. „Főméltóságod katonai tehetsége iránt soha nem voltak kétségeim, de most bizonyította, hogy a diplomáciai tárgyalások terén nem kevésbé tehetséges. Elismerem, hogy kételkedtem először a sikerben, most azonban elégedett vagyok ezzel az eredménnyel is, bár magam teljesen mást terveztem” – értékelte Rüdiger tevékenységét a maga módján az orosz főparancsnok.⁵¹

Az orosz tábornok éppen a saját szerepe miatt talán lelkiismereti kérdést is csinálhatott magának a foglyok sorsa miatt, de az biztos, hogy egyre erősödő rossz érzés kerítette hatalmába jövőjüket illetően. Az utolsó pillanatban tett egy kísérletet az érdekükben. Augusztus 20-án simándi főhadiszállásán az alábbi, a kutatás számára eddig ismeretlen levelet írta az orosz főparancsnoknak:

„Hercegem!

Tegnap meglátogattam Aradról gróf Schlik tábornok. Ez a hadtestparancsnok, mint Hercegséged előtt is ismeretes, azon kevés számú osztrák katonai parancsnok közé tartozik, akik mind katonai, mind szellemi képességeik és tetteik alapján általános tiszteletnek örvendenek. Ezért fölöttébb kíváncsi voltam rá, mi a véleménye arról a sok szempontból fontos kérdéstről, vajon hogyan fog eljárni kormánya azoknak a személyeknek a hatalmas tömegével szemben, akik bűnös elvakultságukban nagyobb vagy kisebb mértékben tevékenyen részt vettek az általános magyar felkelésben, most azonban önként leteszik a fegyvert a legfelségesebb uralkodó seregei előtt és ő császári felségétől könyörületért esedeznek. Mekkora volt a meglepetésem, vagyis helyesebben mondva, őszinte sajnálatom, amikor Schlik gróf szavai alapján teljes mértékben arról győződtem meg, hogy a legfőbb érzés, amely az osztrákokat lefegyverzett ellenségeik sorsának eldöntésekor irányí-

⁴⁹ Chwalba 2001. 280–281. o.

⁵⁰ Ivan Fjodorovics Paszkevics I. Miklós cárnak. Berettyóújfalú, 1849. augusztus 15. [Helyesen 14.] RGVIA. f.1. op. 1. gy. 18 383. 61–62b.

⁵¹ Alekszandr Karlovics Baumgarten naplóbejegyzése szerint maga Rüdiger mutatta meg neki a levelet. Baumgarten 2012. 231–232. o.

tani fogja, az egyedül a bosszú kizárólagos érzete. Ez az érzés, amely az osztrákoknak a legyőzöttekkel szembeni tetteiben már oly gyakran és oly világosan megmutatkozott, a jelenlegi helyzetben láthatólag még erősebb lesz, mert a magyarok, akiket csak az oroszok tudtak megadásra kényszeríteni, kitartásukkal súlyos csapást mértek az osztrákok nemzeti önbecsülésére.

Fenséges Herceg, Ön tudja, hogyan gondolkozom a rend felforgatóival és a trón iránti hűségük megszegőivel kapcsolatban. Első vagyok, aki azt mondja, hogy az igazságos ítélet kardja sújtson le a bűnösök fejére. A legkisebb kétség sem merül fel bennem azt illetően, hogy mindenkit, aki az állam ellen vétkezik, a legszigorúbb ítélet alá kell vetni, amire csak rászolgált. De az az ítélet, amely a fegyverüket letett magyarok sorsáról dönt, igen sok, alapos megfontolásra érdemes körülménnyel van szoros összefüggésben. Hercegséged éleslátása mindezen körülmények fölött nem siklott el. Nem megyek bele azoknak a körülményeknek az elemzésébe, amelyek maguktól értetődőek; kötelességemnek tartom azonban, hogy két körülményt legalázatosabban Hercegséged megfontolására előterjesszek:

1/ Mindazon osztrákok, akik jó lelkiismeretűek és véleményükkel rászolgálnak bizonyos figyelemre, maguk elismerik és világosan megfogalmazzák, hogy a magyar lázadás megkezdésének és folytatásának legfőbb okát mindenekelőtt magának az osztrák kormánynak a cselekedeteiben lehet megtalálni.

2/ A lázadók fő katonai erejének parancsnoka és valamennyi harcostársa, véget akarván vetni az emberi vér további ontásának és az élethalálharc minden más számtalan szörnyűségének, önként térdet hajt és sorsát több mint 20 000 katonája sorsával együtt feltétel nélkül az orosz hadsereg fővezérének emberszerető oltalmára és az orosz cár irgalmas döntésére bizza.

Mindehhez még hozzá kell fűzni, hogy egy ilyen jelentős hadsereg, amely kényszer nélkül hódolt meg, és nem harcban maradt alul, amennyire én látom, az Ausztriával a foglyok átadásáról megkötött egyezményben⁵² előre nem látott helyzetet teremtett.

Vajon mindez nem elegendő-e ahhoz, hogy egyik oldalról az osztrákok a mellüket verdesse arra törekedjenek, hogy a lehetőségekhez képest könnyítsenek azoknak az embereknek a helyzetén, akiket maguk indítottak el a biztos pusztulás útján, a másik oldalról pedig mi, oroszok ne hagyjuk támasz nélkül azokat az embereket, akik irántunk való teljes bizalmukban lemondtak az őket fenyegető veszéllyel szembeni személyes védekezés minden eszközéről?

Hát nem. Az orosz név ahhoz túlságosan szorosan kapcsolódik egy egész nemzet sorsáról való küszöbön álló döntéshez, hogy Hercegséged hazánk iránti meleg érzéseitől áthatva ne használja ki ezt az eseményt arra, hogy legkegyelmesebb császári uralkodónk előtt annak védelmezőjeként új dicső hőstettet írjon fel az orosz történelem lapjaira.

Ha vettem a bátorságot, hogy ilyen őszintén elmondjam gondolataimat azzal az ügygel kapcsolatban, amelyben Nagyméltóságod kegyeskedett némi szerepet rám bízni, ennek az az oka, hogy reménykedem Hercegséged irántam való jóindulatú megértésében.

Mielőtt éppen befejeztem volna ezt a legalázatosabb leveletem, volt szerencsém megkapni Hercegséged parancsát a fent említett magyar foglyoknak az osztrák katonai hatóságoknak történő átadására vonatkozólag. Rögtön teljesíteni fogom Hercegséged akaratát,

⁵² A már hivatkozott 1849. június 10-én Varsóban megkötött konvencióban. Lásd a 12. jegyzetet.

de nem tudom megtenni azt, hogy ismételten ne ajánljam ezeknek az embereknek a sorát Hercegséged kegyes figyelmébe.

Mély tisztelettel és Hercegséged iránti határtalan hűséggel

legalázatosabb szolgája Fjodor Rüdiger

Simánd, 1849. augusztus 8/20.”⁵³

Paszkevic a következő napon válaszolt tábornokának:

„Méltóságos uram, Fjodor Vasziljevics gróf!

Augusztus 8/20-án kelt levelére válaszolva értesítem Méltóságodat, hogy közbenjártam Öcsászári Felségénél azért, hogy Görgei bocsánatot nyerjen. Öcsászári Felsege kegyeskedett figyelembe venni a Görgei által nyújtott szolgálatot, s erről volt kegyes levelet írni az osztrák császár őfelségének; ezzel együtt a mi legkegyesebb uralkodónk úgy látta jónak, hogy ha az osztrák császár nem fog kegyelmet adni Görgeinek, akkor engedélyezi neki, hogy Oroszországban éljen.

Ami a magukat önként megadó magyar lázadók sorsának megkönnyítését illeti, mindent megtettem, ami tőlem függött. Közbenjártam értük az osztrák császárnál, és közbenjártam a mi Felseges Császárunknál. Egyébként az osztrákok többet beszélnek, mint amit megtesznek, eddig sokakat ejtettek fogságba, de még nem lóttek föbe senkit, és nem fogják fenyegetéseiket beváltani, mert azzal csak a gyengeségüket bizonyítják.

Fogadja őszinte tiszteletem kinyilvánítását

aláírta: a varsói herceg

1849. augusztus 9/21. Nagyvárad”⁵⁴

Valóban, Paszkevic, bár az osztrákok korrekt szövetségeseként elzárkózott a magyarok minden tárgyalási kísérletétől, az amnesztia fontosságát és célszerűségét azonban, mint már szó volt róla, következetesen hangsúlyozta: „Szükség van az amnesztiára: a megállapodás értelmében⁵⁵ jogaim nincsenek, Ausztria császáranak azonban bele kell egyeznie az amnesztiába, ami megnyugtatja az országot. Ez a politika követelménye...” –

⁵³ RGVIA f. 14 014. op. 1. gy. 65. 27–30. Eredeti tisztázat, orosz nyelvű, rajta valószínűleg Paszkevic ceruzás, elmosódott feljegyzései, amelyek alapján a válasz íródott. Érkezett augusztus 9. [augusztus 21.] No. 624/кн Гор [Gorsakov herceg?]; Másolata megtalálható Menykov iratai között. Lásd RGVIA f. 167. op. 1. gy. 6. 45. sz. irat; Törzsszövegét közli: Menykov 1898. III. 286–289. o.

⁵⁴ RGVIA f. 14 014. op. 1. gy. 65. 31–31b. Másolat, orosz nyelvű. Rajta: Hiteles: Ivanov titkár. Egy másolata megtalálható Menykov iratai között. Lásd RGVIA f. 167. op. 1. gy. 6. 46. sz. irat. Törzsszövegét közli: Menykov 1898. III. 289–290. o.

⁵⁵ Utalás ugyancsak az 1849. június 10-én Varsóban megkötött orosz–osztrák konvencióra.

írta a cárnak,⁵⁶ de javaslatával megkereste Haynaut, Schwarzenberg miniszterelnököt és magát az osztrák császárt is.⁵⁷

Miklós cár augusztus 16-ai levelében tájékoztatta Paszkevicset arról, hogy a Bécsbe küldött trónörökös nagyherceg útján kegyelmet kért Görgeinek, vagy pedig engedélyezését annak, hogy ő jelölhesse ki lakóhelyét Oroszországban.⁵⁸ Az osztrák kegyelem Görgei ügyében végül augusztus 22-én született meg, amellyel augusztus 27-én érkezett Nagyváradra a Görgeit Klagenfurtba, kijelölt kényszerlakhelyére kísérő Andrássy Norbert cs. kir. őrnagy. Gyulán a magyar tábornokokat augusztus 22-én fegyverezték le, 23-án pedig megtörtént átadásuk Wilhelm von Montenuovo cs. kir. vezérőrnagynak.

Az orosz tábornagy abban viszont tévedett, hogy az osztrákok nem váltják be fenyegetésüket. A Rüdigernek adott válasz megírását követő napon máris sor került az első aradi kivégzésre:⁵⁹ augusztus 22-én rögtönítélő bíróság elé állították Ormai (Auffenberg) Norbert honvéd vadászezredest. Kihallgatását követően halálra ítélték, s még aznap fel is akasztották. „...tegnapelőtt megkezdődött a dolog, felakasztattam egy Auffenberg nevű egyént, aki valamikor hadnagy volt a Mazzuchelli ezredben, aztán ezredes és Kossuth segédtisztje. – Kiss, Leiningen, Poeltenberg, Vécsey stb. is követni fogja, mihelyt megérkezik” – közölte elégedetten Haynau barátjával, Karl von Schönhals altábornaggyal augusztus 24-én.⁶⁰

BIBLIOGRÁFIA

A magyarországi hadjárat 1849.	A magyarországi hadjárat 1849. Orosz szemtanúk a magyar szabadságharcról. Válogatta <i>Rosonczy Ildikó</i> . Jegyzetek <i>Katona Tamás</i> és <i>Rosonczy Ildikó</i> . Ford. <i>Gerencsér Zsigmond</i> és <i>Rosonczy Ildikó</i> . Budapest, 1988.
Andics 1961.	<i>Andics Erzsébet</i> : A Habsburgok és a Romanovok szövetsége. Az 1849. évi magyarországi cári intervenció diplomáciai előtörténete. Budapest, 1961.
Averbuch 1935.	<i>Авербух, П. А.</i> : Царская интервенция в борьбе с Венгерской революцией 1848–1849. Москва, 1935.

⁵⁶ Ivan Fjodorovics Paszkevicus I. Miklós cárnak. Berettyóújfalu, 1849. augusztus 15. [helyesen 14.] RGVA. f.1. op. 1. gy. 18383. 61–62b.

⁵⁷ Ivan Fjodorovics Paszkevicus Julius von Haynauk. Nagyvárad, 1849. aug. 16. Közli: *Steier* [1926] II. 390–392. o., *Katona* [é. n.] 308–309. o.; Ivan Fjodorovics Paszkevicus Felix zu Schwarzenbergnek. Nagyvárad, 1849. aug. 16. Közli: *Steier* [1926] II. 386–389. o., *Vadász-Józsa* 2001. 218–219. o.; Ivan Fjodorovics Paszkevicus I. Ferenc József császárnak. Nagyvárad, 1849. aug. 16. Közli: *Steier* [1926] II. 385–386. o., *Katona* [é. n.] 306. o.

⁵⁸ I. Miklós cár Ivan Fjodorovics Paszkevicusnak. Varsó, 1849. aug. 16. Közli: *Scserbatov* 1984. 318–319. o.

⁵⁹ A fogságba esett honvédtisztek kivégzése nem Aradon kezdődött. Mednyánszky László honvéd őrnagyot és Gruber Fülöp századost, a lipótvári őrség tagjait, akik ellene szavaztak a vár feladásának, a korábban meghozott halálos ítélet alapján 1849. június 5-én akasztották fel Pozsonyban. Éppen egy napra rá, hogy a gyorssegélyként Bécshez elindított, de némi kényszerpihenőt követően végül Pozsonyhoz küldött orosz gyaloghadosztály bevonult a városba. Két nappal Ormai kivégzése előtt pedig Temesváron Hruby Gyula honvéd őrnagyot lőtték föbe.

⁶⁰ Julius von Haynau Karl von Schönhalsnak. Arad, 1849. aug. 24. *Katona* [é. n.] 330–332. o.

- Baumgarten* 2012. *Rosonczy Ildikó*: Egy orosz ezredes, A. K. Baumgarten 1849-es naplója. *Hadtörténelmi Közlemények* 125. (2012) 1. sz. 191–237. o.
- Chwalba* 2001. *Chwalba, Andrzej*: Historia Polski 1795–1918. Kraków, 2001.
- Görgey* 1885–1888. *Görgey István*: 1848 és 1849-ből. Élmények és benyomások. Okiratok és ezek magyarázata. Tanulmányok és történelmi kritika. I–III. Budapest, 1885–1888.
- Görgey* 1988. *Görgey Artúr*: Életem és működésem. I–II. Görgey István fordítását átdolgozta, a bev. és a jegyz. írta *Katona Tamás*. Budapest, 1988.
- Görög* 1935. *Görög Imre*: Az 1848–49-iki magyar szabadságharc és a cári intervenció. *Századunk*, 10. (1935) 399–406. o.
- Hermann* 2007 *Hermann Róbert*: Ismeretlen vértanúk. In: *Vértanúk könyve. A magyar forradalom és szabadságharc mártírjai 1848–1854*. Szerk. Uő. Budapest, 2007. 123–126. o.
- Hermann* 2009. *Hermann Róbert*: I. Ferenc József és a megtorlás. Budapest, 2009.
- Katona* [é. n.] *Katona Tamás*: Az aradi vértanúk. Összegyűjt., a szöveget gondozta, a bev. írta *Katona Tamás*. Negyedik, átdolgozott kiadás, Budapest, [é. n.]
- Kosáry* 1994. *Kosáry Domokos*: A Görgey-kérdés története. I–II. Budapest, 1994.
- Martens* 1878. *Martens, F. F.*: Recueil de Traités et Conventions – *Мартенс, Ф.*: Собрание трактатов и конвенций заключенных Россией с иностранными державами. IV. Трактаты с Австриею 1815–1878. Санктпетербург. 1878.
- Menykov* 1898. *Записки Петра Кононовича Менькова в трех томах*. Ред. А. М. Зайончковский. Санкт-Петербург 1898. (I. Дунай и немцы, 1853–1855. II. Дневник, 1833–1875. III. Сборник статей: Материалы, относящиеся к Венгерской войне 1849 года)
- Oreusz* 2002. *Oreusz, Ivan Ivanovics*: Oroszország háborúja a magyarok ellen 1849-ben. Ford. és s. a. r. *Rosonczy Ildikó*. Budapest, 2002.
- Roberts* 1991. *Roberts, Ian W.*: Nicholas I and the Russian Intervention in Hungary. London, 1991.
- Rosonczy* 2016. *Rosonczy Ildikó*: Kinek a kudarca? Az oroszok az 1849. július 15–17-i váci csatáról. In: *Uő*: Orosz fegyverekkel Ferenc Józsefért. Tanulmányok I. Miklós 1849-es magyarországi beavatkozásáról. Budapest, 2016. 297–340. o.
- Scserbatov* 1984. *Scserbatov, Alekszandr Petrovics*: Paszkevics Magyarországon. Ford. *Gerencsér Zsigmond*. Szerk. *Katona Tamás*. Budapest, 1984.
- Steier* [1926.] *Steier Lajos*: Haynau és Paskievics. Ismeretlen adalékok az 1848–49-iki szabadságharc történetéhez. I–II. Budapest, [1926].

Vadász – Józsa 2001. Az 1849-es cári intervenció Magyarországon. Szerk. Vadász Sándor. A bevezető tanulmányokat írta Józsa Antal és Vadász Sándor. Budapest, 2001.

RÖVIDÍTÉSEK

RGIA Российский государственный исторический архив: РГИА (Oroszországi Állami Történelmi Levéltár), Szentpétervár

RGVIA Российский государственный военно-исторический архив: РГВИА (Oroszországi Állami Hadtörténelmi Levéltár), Moszkva

f. – fond (фонд)

gy. – gyelo (дело, iratcsomó, őrzési egység)

op. – opisz (опись, jegyzék)

sz. – szám

RGIA f. 1018. РГИА ф. 1018.: Паскевич-Эриванский Иван Федорович, граф, светлейший князь варшавский (1782–1856), генерал-фельдмаршал, член Верховного уголовного суда по делу декабристов, главнокомандующий действующей армией в Польше (1831), наместник в Царстве Польском, главнокомандующий русской действующей армией в Венгрии (1849) и на Дунае (1854) – 1018. fond: Paszkevics-Erivanszkij, Ivan Fjodorovics, gróf, a legfényesebb varsói herceg (1782–1856), tábornagy, a dekabristák ügyében ítélező Legfelső Büntető Bíróság tagja, a Lengyelországban működő hadsereg főparancsnoka (1831), a Lengyel Királyság helytartója, a Magyarországon (1849) és a Dunánál (1854) működő orosz hadsereg főparancsnoka

RGIA f. 1018. op. 5. РГИА ф. 1018. оп. 5. Переписка И. Ф. Паскевича-Эриванского с Николаем I о разных вопросах внутренней и международной политики (военные действия на Кавказе против горцев и в Польше в 1831 г.; отношения с разными западно-европейскими странами; революция в Германии и во Франции в 1848 г.; Крымская война и др.) (1822–1854) – I. F. Paszkevics-Erivanszkij levelezése I. Miklóssal belpolitikai és nemzetközi kérdésekről (hadműveletek a hegyi lakók ellen a Kaukázusban és 1831-ben Lengyelországban; kapcsolatok különböző nyugat-európai országokkal; forradalom Németföldön és Franciaországban 1848-ban; a krími háború stb.) (1822–1854)

RGIA f. 1018. op. 6. РГИА ф. 1018. оп. 6. Письма И. Ф. Паскевича-Эриванского Николаю I о разных вопросах, связанных с управлением Царством Польским (преимущественно о борьбе с антиправительственным движением), о Венгерской революции 1849 г., об отношениях европейских государств между собой, о военных действиях во время Крымской войны. (1838–1854) – I. F. Paszkevics levelei I. Miklóshoz különböző, a Lengyel Királyság igazgatásával kapcsolatos kérdésekről (főként a kormányzatellenes mozgalommal szembeni küzdelemről), az 1849. évi

magyar forradalomról, az európai államok egymás közötti viszonyáról, a krími háború idején folyó hadműveletekről) (1838–1854)

RGVIA f. 1. РГВИА ф. 1. Канцелярия военного министра (A hadügyminiszter irodája)

RGVIA f. 1. op. 1. gy. 18 383. – РГВИА ф. 1. оп. 1. д. 18 383. Всеподданнейшие письма Генерал-Фельдмаршала Князя Варшавского Графа Паскевича Эриванского о военных действиях 1849 года в Венгрии против мятежников (Paszkevicznek, Jereván grófjának és a varsói hercegnek I. Miklós cárhoz írott levelei az 1849. évben a magyar lázadók elleni hadműveletekről)

RGVIA f. 167. op. 1. gy. 6. РГВИА ф. 167. оп. 1. д. 6. Меньков, П.К. Документы собранные Меньковым по истории венгерской войны (Menykov, P. K. A magyar háborúra vonatkozó, Menykov által összegyűjtött iratok)

RGVIA f. 846. РГВИА ф. 846. Военно-ученый архив (Hadtudományi levéltár)
op. 16. опись 16. Венгерская кампания 1849 г. (16. jegyzék: Az 1849. évi magyarországi hadjárat)

RGVIA f. 846. op. 16. gy. 5340. РГВИА ф. 846. оп. 16. д. 5340. Копии переписки разных начальствующих лиц (Különböző parancsnokok levelezésének másolatai. Belső cím: Из бумаг Менькова. Переписка 1849 г. Menykov dokumentumai közül. Levelezés az 1849. évből)

RGVIA f. 14014. РГВИА ф. 14014. Фонд Главного Штаба I-ой армии (Az I. (hadrakelt hadsereg) táborkarának fondja)
op. 1. По канцелярии начальника Главного Штаба (A táborkari főnök irodájának iratai)

RGVIA f. 14 014. op. 1. gy. 65. РГВИА ф. 14 014. оп. 1. д. 65. Переписка о деланных Георгием от имени мятежных венгров попытках войти с главнокомандующим действ. армией в переговоры о прекращении войны и об Армине Георгея (Görgeinek a lázadó magyarok nevében a háború befejezése érdekében Paszkevicssel megkísérelt tárgyalásaival kapcsolatos levelezés és Görgey Árminnal kapcsolatos iratok)

Ildikó Rosonczy

THE ANTECEDENTS AND FAILURE OF A LETTER BY RÜDIGER OF 20TH AUGUST 1849

(Abstract)

General Artúr Görgei received two offers of armistice and one offer of surrender from the Russian military persecuting his units after the battle of Vác of 15-17th 1849. He refused these offers referring to the interests of his homeland. The Russian commander in chief, lieutenant general I. F. Paskevich was thinking about trying to buy Görgei for a short time, but receiving Görgei's answers to his offers he finally gave it up. The Russian offers were not so serious, but the Hungarians did not know it, so Görgei started to hope in vain. Furthermore, one of the offers came from a general, F. V. Rüdiger who played a much more important role in the surrender of the Hungarian troops meaning the end of the war than we earlier knew it. Sensing the hunger for revenge of the Austrians, on 20 August 1849 general Rüdiger presented a correct analysis of the situation to Paskevich and interceded for the sake of the Hungarian prisoners of war. The research article was written based upon research in Russian archives.

Ildikó Rosonczy

DIE VORGESCHICHTE UND ERFOLGLOSIGKEIT EINES RÜDIGER-BRIEFS VOM 20.
AUGUST 1849

(Resümee)

Nach der Schlacht von Vác (Waitzen) zwischen dem 15. und 17. Juli 1849 erhielt General Artúr Görgei zweimal ein Angebot auf Waffenstillstand bzw. auf Aufgabe von den Russen, die seine Truppen verfolgten. Diese lehnte er ab und berief sich dabei auf die Interessen seines Landes. Der russische Oberbefehlshaber, Marschall I. F. Paskewitsch, überlegte für kurze Zeit, Görgei zu kaufen, aber er verwarf diese Idee aufgrund der selbstbewussten schriftlichen Antworten Görgeis auf seine oben genannten Angebote. Die russischen Angebote hatten kein allzu großes Gewicht, was jedoch die ungarische Partei nicht wusste, sodass diese unbegründete Hoffnungen in ihnen hegten. Darüber hinaus stammte eines der Angebote von General F. A. Rüdiger, der eine bedeutendere Rolle beim Zustandekommen der Waffenniederlegung, die das Ende des Krieges bedeutete, spielte, als bislang bekannt war. Rüdiger zeigte Paskewitsch am 20. August 1849 die österreichische Rachsucht auf, gab eine überraschend korrekte Analyse der Situation und sprach sich bei ihm für die ungarischen Kriegsgefangenen aus. Die Studie basiert auf russischen Archivrecherchen.

Ildikó Rosonczy

LE CONTEXTE D'UN COURRIER DU 20 AOÛT 1849 DE RÜDIGER
QUI EST RESTÉ SANS EFFET

(Résumé)

Après la bataille de Vác du 15 au 17 juillet 1849, le général Artúr Görgei a reçu deux propositions de trêve et de reddition de la part des Russes qui poursuivaient ses troupes. Évoquant les intérêts de son pays, Görgei les a refusées. Le commandant en chef russe, I. F. Paskevitch a d'abord envisagé d'acheter Görgei, mais en lisant les réponses fières du général à ses propositions, il y a vite renoncé. Les propositions russes n'étaient pas très sérieuses, mais ont nourri de faux espoirs, car la partie hongroise ne savait pas qu'il ne fallait pas les prendre au sérieux. De plus, l'une d'entre elles fut envoyée par le général F. V. Rüdiger. Nous ignorions jusqu'à maintenant l'importance de son rôle dans la reddition de l'armée hongroise. Connaissant la soif de vengeance des Autrichiens, Rüdiger a fait une analyse étonnemment correcte de la situation pour Paskevitch le 20 août 1849 afin d'obtenir un meilleur traitement pour les prisonniers de guerre hongrois. L'étude est basée sur des recherches effectuées dans des archives russes.

Илдико Рошонци

ПРЕДШЕСТВУЮЩИЕ СОБЫТИЯ И БЕЗУСПЕШНОСТЬ ПИСЬМА РИДИГЕРА
ОТ 20-ОГО АВГУСТА 1849-ОГО ГОДА

(Резюме)

После битвы при Ваце 15–17-ого июля 1849-ого года генерал Артур Гёргеи дважды получал предложение о заключении перемирия а также и предложение об капитуляции со стороны русских, преследовавших его войска. Он отказался от принятия этих предложений ссылаясь на интересы своей страны. Русский главнокомандующий генерал И. Ф. Паскевич некоторое короткое время занимался идеей подкупа Гёргеи, которую он, однако, отверг получив самолюбивые ответы на свои предложения. Русские предложения не имели серьезного веса, но венгерская сторона об этом не знала. Таким образом, это давали ему необоснованные надежды. Кроме того, одно письмо пришло от генерала Ф. В. Ридигера, который играл более заметную роль, чем это было известно. Вследствии капитуляции означавшей окончание войны Ридигер, чувствуя мстительность австрийцев 20-ого августа 1849-ого года, давая удивительно корректный правильный анализ ситуации замолвил слово у Паскевича в интересах венгерских военнопленных. Статья была подготовлена на основе русских архивных исследований.